

METODIKA TRETIA

— ZÁKLADNÉ FAKTY, PRÍBEH PAMÄTNÍKA A EXPEDÍCIA DO GULAGU V ROZŠÍRENEJ REALITE (AR)

Hlavnú úlohu tu zohráva výskumný prístup, pričom žiaci pracujú s výskumným denníkom a rozšírenou realitou. Bádateľsky orientované vyučovanie im totiž umožňuje správať sa ako vedci, pretože cieľom nie je len naučiť žiakov odpovedať na otázky, ale dať im priestor na formulovanie vlastných predpokladov a hypotéz, pre ktoré potom hľadajú dôkazy a môžu aj vyvrátiť predpoklady svojich spolužiakov.

Žiaci by mali vytvárať odhady a hypotézy na základe toho, čo už vedia. Nezáleží na tom, či prvé hypotézy nie sú správne, pretože dôležité je overiť ich pravdivosť. Táto metóda vyučovania zatiaľ nie je veľmi rozšírená, preto tu zhrnieme jej kľúčové body, aby ste sa mohli rozhodnúť, či ju použijete.

Kedy je táto lekcia vhodná?

- Chcem, aby si študenti vyskúšali prácu skutočného výskumníka – formulovanie hypotéz, zber a analýzu údajov a ich kritické hodnotenie.
- V škole máme k dispozícii tablety/žiaci môžu používať svoje mobilné telefóny.
- Chcem, aby študenti spolupracovali, komunikovali a rozdeľovali si úlohy.
- Hluk v triede mi nevádi.
- Vítam, keď študenti kladú zaujímavé otázky, vrátane tých, na ktoré momentálne nepoznám odpoveď.
- Myslím, že prípadné zlyhanie zariadenia zvládnem.
- Nevadí mi, že som sa ako učiteľ posunul do úzadia.

Kedy je táto lekcia menej vhodná?

- Chcem odovzdať čo najviac faktov v čo najkratšom čase.
- Nemám žiadne tablety a žiaci nesmú používať mobilné telefóny.
- Moji žiaci ešte nie sú schopní samostatne organizovať svoju prácu a potrebujú vedenie učiteľa.
- Hluk v triede mi vadí.
- Necítim sa dobre, keď mi študenti kladú otázky, na ktoré nepoznám odpoveď.
- Bojím sa, že sa niečo pokazí alebo nebude fungovať.
- Vyhovuje mi, že triedu budem viesť úplne ja.

Ciele:

Žiaci sa dozvedia základné fakty o období sovietskych represíí. Žiak porovná individuálny príbeh svedka so širším historickým kontextom. Žiak identifikuje rôzne perspektívy malých a veľkých dejín. Žiak sformuluje výskumnú otázku na danú tému, stanoví hypotézu a pokúsi sa ju overiť pomocou zdrojov v bádateľskom denníku. Žiak prezentuje spolužiakom výsledky svojho skúmania vrátane postoja k totalitným režimom a porušovaniu ľudských práv. Na základe svojho výskumu si žiak vytvorí vlastný hodnotový systém založený na rešpektovaní ľudských práv a demokratických hodnôt.

Pomôcky:

Počítač, projektor, reproduktory, tablety, tlačené výskumné časopisy (aspoň 1 na skupinu), papiere a písacie potreby.

Čas

3 vyučovacie hodiny

Spôsob práce:

Žiaci si pozrú video, diskutujú, v skupinách pracujú s výskumným denníkom, prezentujú výsledky svojho výskumu a spoločne sa zamýšľajú.

¹V súčasnosti podporujeme iba zariadenia so systémom Android: www.gulagxr.eu/komiks-a-rozsirena-realita.

Pracujeme na tom, aby bola aplikácia dostupná v obchode Apple, ale v súčasnosti ju, žiaľ, nemôžeme používať na iPade.

FÁZA 1 / 10 min.

Aktivita: Evokácia

Opis:

Pozri samostatnú metodiku „Evokácia“. Vyberte 1 alebo viac činností.

Fáza evokácie je obzvlášť dôležitá pri vyučovaní o sovietskych represiách. Žiaci často nemajú dostatočné vedomosti o tejto téme (na rozdiel napríklad od populárnych tém zo stredoveku alebo druhej svetovej vojny). Preto ju nemusia považovať za dôležitú a nemusia byť vôbec ochotní sa o ňu zaujímať. Evokácie im umožňujú aktivizovať ich existujúce vedomosti a predstavy a prepojiť ich s novým učivom. To podnieti ich zvedavosť a motiváciu dozvedieť sa o danej téme viac. Zároveň zistíte, s akými predstavami alebo mýtmi vstupujú žiaci do hodiny. Na nich potom môžete stavať vo fáze uvedomovania a uviesť ich na pravú mieru.

Vo fáze evokácie uveďte, že na hodine budeme pracovať s digitálnymi technológiami, z čoho vyplýva, že budeme musieť dodržiavať pravidlá zaobchádzania s nimi. Najlepšie je nechať študentov určiť, aké by tieto pravidlá mali byť, vrátane dôsledkov ich nedodržania. Žiaci určite dokážu takéto pravidlá pomenovať vlastnými slovami:

- So zariadením zaobchádzame opatrne a šetrne.
- Nepoužívame ho na činnosti, ktoré nie sú súčasťou vyučovacieho procesu (napr. surfovanie po internete, hranie hier).
- Rešpektujte pokyny učiteľa pri odovzdávaní vybavenia.
- Hlásime všetky technické problémy.
- Pomáhame svojim spolužiakom, ak majú problémy s ovládaním.
- Po skončení aktivít odovzdáme vybavenie v poriadku učiteľovi.

Pripomienky a tipy

Vyberte si jednu z metód uvedených samostatne v Metodike „Evokácia“ podľa vašich časových možností.

Pripomienky a tipy

Tu sú možno menej známe slová a ich možné definície:

represia – tvrdé potlačenie odporu alebo nesúhlasu s režimom

impérium – veľký štát ovládajúci mnoho krajín

chaos – úplný zmätok, neporiadok

teror – násilie páchané na obyvateľstve s cieľom zastrašiť ho
agitácia – šírenie myšlienok a nápadov s cieľom ovplyvniť ľudí

archív – zbierka historických dokumentov

perzekúcie – prenasledovanie ľudí pre ich názory alebo identitu

sovietsky – týkajúci sa Sovietskeho zväzu

sabotáž – úmyselné poškodzovanie alebo marenie činnosti

špionáž – tajné získavanie informácií pre cudziu mocnosť

štandard – stanovené pravidlo, opatrenie alebo požiadavka

amnestia – milosť, odpustenie trestných činov

tábor – tábor Gulag

FÁZA 2 / 5–10 min.

Aktivita: Upresňujeme význam slov

Opis:

Predtým, ako si pustíte inštruktážne video alebo budete pracovať so spomienkami pamätníka, je dobré si so žiakmi zopakovať všetky pojmy, ktoré by im mohli byť nejasné. Tu sme vybrali niektoré pojmy, ktoré sa objavujú vo videu, a ktoré sú neznáme najmä pre mladších žiakov. Nižšie uvádzame aj niekoľko spôsobov, ako sa význam týchto pojmov dá naučiť.

MOŽNOSŤ 1: JEDNODUCHÉ STRETNIUTIE

Uveďte pojem, o ktorom si myslíte, že by mohol byť pre žiakov neznámy, a prediskutujte so žiakmi jeho význam. Cieľom nie je nájsť presnú definíciu, ale objasniť žiakom význam slov spôsobom primeraným ich veku. Nebojte sa uviesť príklady z iných prostredí. Pojem „A je to ako...“

MOŽNOSŤ 2: BINGO

Príprava:

- Pripravte si 12 kariet s definíciami slov.
- Každému žiakovi dajte náhodne vybrať 9 definícií v štvorcovej sieti 3x3.

Priebeh hry:

- Postupne prečítajte žiakom slová zo zoznamu.
- Úlohou žiakov je vyznačiť definíciu slova na kartičke.
- Vyhráva ten, kto ako prvý označí 3 slová za sebou (vertikálne, horizontálne alebo diagonálne) a zakričí „Bingo!“.

MOŽNOSŤ 3: HORÚCE KRESLO

Žiak sedí chrbtom k tabuli, zatiaľ čo učiteľ píše slovo na tabuľu. Ostatní žiaci potom musia slovo vysvetliť žiakovi, ktorý sedí chrbtom k tabuli, bez toho, aby ho priamo pomenovali. Žiak na horúcom kresle potom musí uhádnuť, o aké slovo ide. Túto hru možno hrať rýchlo s niekoľkými rôznymi slovami a žiakmi.

MOŽNOSŤ 4: HĽADAŤ DEFINÍCIU

Na túto aktivitu je potrebné vopred si pripraviť listy papiera s výrazmi a samostatne s príslušnými definíciami. Náhodne rozdajte papiere a požiadajte žiakov, aby našli svojich „partnerov“ s príslušným výrazom alebo definíciou. Ide o rýchlu a interaktívnu aktivitu, ktorá núti žiakov komunikovať a diskutovať o význame slov, dávať definície do súvislostí a kriticky myslieť.

MOŽNOSŤ 5: ŽIVÉ OBRÁZKY

Žiaci stoja v kruhu so zatvorenými očami, učiteľ prečíta pojem a žiaci sa snažia vyjadriť jeho význam telom. Potom otvoria oči a komentujú. Je zaujímavé, že žiaci často spontánne vytvoria zodpovedajúcu živú sochu bez toho, aby si uvedomovali, že daný pojem poznajú.

Pripomienky a tipy

Tu sú otázky, na ktoré možno odpovedať po zhladnutí videa:

1. Kedy a z akého dôvodu boli v Sovietskom zväze zriadené prvé pracovné tábory?
2. Koľko ľudí bolo uväznených v táboroch počas existencie gulagov a koľko ich v nich zomrelo?
3. Aké boli typické pracovné podmienky a denný režim väzňov v gulagoch?
4. Kde sa tábory nachádzali a koľko ich bolo?
5. Kto všetko sa mohol stať obeťou uväznenia v pracovnom tábore a z akých dôvodov?
6. Aký bol osud ľudí po ich prepustení z gulagov a kedy boli tábory oficiálne zatvorené?
7. Prečo by sme sa mali zaoberať témou gulagu v našej krajine?

FÁZA 3 / 5–10 min.

Aktivita: Video Čo bol GULAG

Opis:

Toto vzdelávacie video prehľadne sumarizuje kľúčové fakty o sovietskych represióch. Poskytuje komplexný makro pohľad na historický vývoj represí so zameraním na Stalinovu éru a európsky kontext gulagov.

Video možno použiť na krátky úvod do témy na začiatku hodiny.

Stačí pustiť video a vyzvať študentov, aby sa zamerali na zodpovedanie svojich existujúcich otázok o téme alebo na identifikáciu kľúčových informácií.

Tu je odkaz na video: www.gulagxr.eu/video-a-pribeh

Po pozretí videa sa nezapomnite opýtať, čo bolo pre študentov nové. Napríklad pre mnohých študentov bolo na pilotných hodinách nové, že Gulag nebol len jeden tábor, ale celý systém táborov. Iní si neuvedomovali rozsah systému a počet obetí. Väčšina žiakov si vtedy neuvedomovala európsky rozmer represí.

To súvisí aj s otázkou, prečo by sme sa mali zaoberať témou gulagu v našej krajine.

Pred ďalšou fázou sa tiež môžete opýtať, čo potrebujú žiaci vedieť ďalej, aby si prehĺbili porozumenie sovietskych represí, a podľa toho prispôbiť vyučovanie.

Podľa našich skúseností chceli študenti väčšinou poznať príbeh skutočného svedka z našej krajiny. Čo ponúkame aj ako možný ďalší krok.

Tip: Namiesto prehrávania celého filmu naraz môžete video prehrávať po častiach a nechať žiakov hádať, čo sa stane ďalej. Môžu hádať ďalšie fakty alebo udalosti skôr, ako video dokončí príbeh. To môže aktivovať ich doterajšie vedomosti (napr. o druhej svetovej vojne, o vplyve Stalinovej smrti atď.).

Tip: Ak máte málo času a tému sovietskej represie ste už prebrali v predchádzajúcej lekcii, môžete túto časť preskočiť. Prípadne ju nahraďte nakreslením časovej osi a zaznamenaním významných udalostí v histórii sovietskych represí spolu so študentmi.

Aktivita: Príbeh pamätníka

Opis:

Vyberte si spomienkový príbeh z archívu príbehov na stránke .

Spomienky svedka vnášajú do vyučovania rozmer tzv. malej histórie a vhodne tak dopĺňajú informácie z predchádzajúceho videa. Umožňujú nám vidieť sovietske represie cez prizmu utrpenia konkrétneho človeka. Všetky videá sú pomerne emocionálne náročné, preto upozornite žiakov na pravidlá zapojenia, ak je pre niekoho sledovanie príbehu príliš psychicky náročné.

Tu je niekoľko variantov, ako môžete pracovať s videom pamätníka.

1. Požiadajte žiakov, aby si počas počúvania zapísali hlavné body memoárového príbehu. Potom vo dvojiciach porovnajte svoje poznámky a vytvorte časovú os jeho života.
2. Rozdeľte video na 3 časti. Po každej časti zastavte a nechajte študentov v skupinách diskutovať o tom, čo sa práve naučili a ako na nich príbeh pôsobí.
3. Dajte žiakom pokyn, aby si počas počúvania zapísali 3 emocionálne silné momenty z príbehu. Potom ich nechajte vo dvojiciach tieto momenty analyzovať – prečo sú emotívne, čo vypovedajú o podmienkach v gulagu atď.
4. Rozdajte papieri a nechajte každého žiaka nakresliť scénu z príbehu, ktorá ho zaujala. Potom výtvary vystavte a diskutujte o nich.
5. Na záver položte študentom otázky, ako napríklad: Čo sa vám na príbehu zdalo najzaujímavejšie? Čo vás najviac prekvapilo? Aké emócie vo vás vyvolal? Ktorá udalosť v jeho živote viedla k represiam? Mal memoárista možnosť vyhnúť sa represiam?

Pripomienky a tipy

Tip: Skontrolujte, či žiaci príbehu porozumeli. Stačí položiť niekoľko overovacích otázok počas videa alebo na konci videa. Kto bol obeťou represii? Prečo išla do gulagu? atď.

Tip: Pamätníkom nie je vždy dobre rozumieť (slabý hlas, prízvuk). Preto je vždy dobré mať súčasne spustené titulky.

Tip: Ak v škole nemáte tablety, ale môžete používať telefóny, môžete žiakov požiadať, aby na sledovanie príbehov vybraných pamätníkov použili svoje vlastné telefóny. Všetky príbehy sú ľahko dostupné na stránke projektu na [Vimeo](https://www.vimeo.com).

Tip: Skontrolujte, či žiaci príbehu porozumeli. Stačí položiť niekoľko overovacích otázok počas videa alebo na konci videa. Kto bol obeťou represii? Prečo išla do gulagu? atď.

Tip: Ak žiakov poznáte už dlhšie, môžete vyskúšať experiment. Požiadajte žiakov, aby si spomenuli na dôležitú udalosť zo života školy, ktorú si pravdepodobne všetci pamätajú (napr. prvý deň školy, dôležitý výlet atď.). Potom sa ich spýtajte napr.: „Čo mal v ten deň na sebe riaditeľ školy? Akú farbu mal autobus? Kto sedel v prvom rade?“ atď. Žiaci môžu opäť napísať svoje odpovede na lístky a ukázať ich alebo priamo povedať. S najväčšou pravdepodobnosťou sa budú mierne líšiť. Túto ukážku môžete použiť na to, aby ste ukázali, že človek nemusí klamať, ale jeho spomienky sa môžu v detailoch líšiť od toho, ako si udalosť pamätá niekto iný. Je to spôsobené tým, ako funguje ľudská pamäť. Preto je dobré overiť alebo doplniť výpoveď spomínajúceho o informácie z iných zdrojov. Stručne povedané, spomienka môže slúžiť ako jeden zo zdrojov poznatkov o minulosti, ale nemala by byť jediným.

Tip: Okrem sledovania príbehov jedného pamätníka môžete triedu rozdeliť do skupín a každej skupine priradiť iného pamätníka
Pozrite si metodiku ZÁKLADNÉ FAKTY A POROVNÁVANIE PRÍBEHOV NIEKTORÝCH PAMÄTNÍKOV. Počítajte však s potrebou predĺženia času.

Aktivita: Výskumný denník

Opis:

ČO ROBIŤ PRED VYUČOVANÍM:

- Vytlačte si výskumné časopisy alebo si ich vopred zabezpečte prostredníctvom webovej stránky Gulag XR. Odporúčame 1 časopis na 2-3 študentov.
- Pozrite sa do výskumného denníka, pozrite si jednotlivé stránky označené ikonou AR. Rozumiete im? Je vám všetko jasné? Ak nie, pozrite si vysvetľujúce video.
- Uistite sa, že máte dostatok tabletov/mobilov, že sú nabité a funkčné. Odporúčame 1 tablet na 3-6 študentov.
- Nainštalujte si aplikáciu Gulag XR, ktorá je k dispozícii v obchode Google Play na všetkých tabletoch.
- Tu sú základné pravidlá používania metódy BYOD (Bring Your Own Device):
  1. Stanovte jasné pravidlá používania zariadenia počas vyučovania. Napríklad, kedy ich môžu používať a na čo. Uistite sa, že sa dodržiavajú.
  2. Zabezpečiť rovnaký prístup k vzdelaniu. Nie všetci žiaci majú vlastné moderné zariadenia. Pripravte pre týchto žiakov alternatívu. Prípadne, v závislosti od sociálnej situácie vo vašej škole, túto metódu nepoužívajte!
  3. Myslite na bezpečnosť. Poučte študentov o bezpečnom používaní zariadení a zdieľaní údajov. Dbajte na ochranu súkromia žiakov. Od žiakov sa očakáva, že budú zdieľať zariadenia. Nemôže mať žiak A prístup k citlivým správam žiaka B?
- Pripravte si záložný plán pre prípad technických problémov s prevádzkou zariadenia.

POSTUP VÝUČBY

1. Vysvetlite žiakom cieľ a priebeh aktivity. Napríklad: Vyskúšate si prácu skutočného výskumníka. Táto aktivita vychádza zo skutočných udalostí a skúseností výskumníkov Gulag XR, keď sa sami vybrali do Ruska skúmať pozostatky bývalých táborov. Príbeh výskumníka môžete sledovať na ľavej strane denníka, kde je v komiksovej skratke opísaný príbeh skutočnej osoby - Stepana a jeho priateľov. Na pravej strane sú záznamy z jeho denníka. Táto strana zároveň slúži ako spúšťač rozšírenej reality. Stačí otvoriť aplikáciu Gulag XR na tablete alebo mobilnom telefóne, namieriť fotoaparát zariadenia na stránku a spustí sa rozšírená realita, ktorá vám pomôže odpovedať na výskumné otázky na tejto stránke. Poznámky si môžete písať do denníka alebo na papier. Budete rozdelení do skupín a každá skupina bude pracovať samostatne vlastným tempom. Každá skupina si vyberie jedného hovorcu, ktorý na konci hodiny predstaví výsledky výskumu ostatným skupinám. Každdej skupine sú pridelené čísla strán denníka, ktoré má preskúmať. Niektoré strany sú spoločné pre všetky skupiny, niektoré sú určené len pre jednu skupinu.
2. Predtým, ako rozdélite žiakov do skupín a rozdáte im zariadenia, ukážte všetkým, ako aplikácia funguje a aké čísla strán treba sledovať.
3. Rozdélite žiakov do 6 skupín. V ideálnom prípade by skupina nemala byť menšia ako 2 a väčšia ako 5 žiakov. Ak je žiakov príliš málo, je možné napríklad rozdeliť žiakov len do 5 skupín a jednu tému z výskumného denníka vynechať.
4. Rozdajte žiakom vybavenie a uistite sa, že všetky skupiny rozumejú zadaniu a technika funguje.
5. Skupinová práca - žiaci pracujú podľa zadania vo výskumnom denníku, vytvárajú hypotézy a hľadajú odpovede. Učiteľ dohliada, pomáha riešiť problémy, ale neodpovedá na výskumné otázky namiesto žiakov - to je ich úloha a zmysel celej aktivity.
6. Sledujte čas a informujte študentov o tom, koľko času im zostáva. Mali by mať aspoň 5 minút na spoločnú diskusiu o tom, kto bude prezentovať výsledky výskumu a čo chce skupina oznámiť ostatným.

Pripomienky a tipy

Tip: Inštalácia aplikácie Gulag XR zaberá približne 200 Mb. Preto musíte mať v tablete alebo mobile dostatok miesta a aplikáciu si stiahnite len vtedy, ak ste pripojení k Wi-Fi a nemáte obmedzený objem prenesených údajov. Prečo je aplikácia taká objemná? Pretože obsahuje všetky videá, zvuky, fotografie atď., t. j. nemusíte používať internet počas hodiny. To oceníte najmä vtedy, keď sú žiaci zaneprázdnení prácou a nebudú obmedzovaní tým, že sieť práve vypadla a školské pripojenie nefunguje.

Tip: V súčasnosti podporujeme iba zariadenia so systémom Android vo verzii: www.gulagxr.eu/komiks-a-rozsirena-realita. Pracujeme na tom, aby bola aplikácia dostupná v obchode Apple, ale v súčasnosti ju bohužiaľ nemôžeme používať na iPade.

Tip: Ak plánujete používať tablety v inej miestnosti ako v bežnej triede, uistite sa, že tablety dobre fungujú pri osvetlení na danom mieste (v silnom šere alebo tme nemusí tablet správne spustiť rozšírenú realitu – napr. ak by ste pracovali v pivnici, večer vonku atď.).

7. Prezentácia – každá skupina stručne zhrnie postup a výsledky svojho skúmania. Ak vaša trieda nie je zvyknutá na tento spôsob práce, je dobré vopred stanoviť pravidlá, čo sa má počas prezentácie diať. Postačí niekoľko základných pravidiel, napr:

- Prednášajúci sa predstaví a povie, pre ktorú skupinu bude prezentovať.
- Rečník stručne zhrnie tému, cieľ a postup práce svojej skupiny.
- Prezentácia by nemala trvať dlhšie ako 5 minút, aby sa mohli všetky skupiny vystriedať.
- Ostatní pozorne počúvajú, nechajú rečníka dokončiť a nekomentujú prezentáciu predčasne.
- Po prezentácii je priestor na 1-2 doplňujúce otázky na objasnenie alebo prehĺbenie témy. Otázky musia byť vecné.
- Po prezentácii nasleduje krátke zhrnutie a poďakovanie prednášajúcemu.
- Každý rešpektuje odlišné názory a spôsoby práce ostatných skupín. Nehodnotíme, kto bol “najlepší”.
- Učiteľ moderuje prezentácie a dohliada na dodržiavanie pravidiel. Oceňuje kvalitnú prácu skupín.

Vždy je však lepšie, ak pravidlá určuje trieda, ako keď ich autoritatívne určujete vy ako učiteľ.

Tip: Na hodinách budete pracovať s technológiami. Technológia sa môže pokaziť a má tendenciu nefungovať, keď ju najviac potrebujete. Ale nezúfajte! Aj študenti chápu, že poruchy sú normálnou súčasťou práce s technológiami.

Najlepšie je pripraviť sa. Majte po ruke náhradné činnosti pre prípad poruchy. Môžu to byť texty na našej webovej stránke, videá s príbehmi spomienok alebo témy na diskusiu. Nespoliehajte sa však len na digitálny obsah. Pripravte si aj „analogové“ možnosti - prácu s textom, skupinové úlohy, debaty.

Je dôležité zachovať pokoj. Technické problémy neberte ako neúspech, ale ako príležitosť ukázať študentom, ako sa vyrovnávať s neočakávanou situáciou. Koniec koncov, flexibilita a improvizácia sú dôležité učiteľské zručnosti.

Nezabudnite tiež, že aktívne zapojenie študentov môže pomôcť prekonať technické ťažkosti. Nechajte žiakov navrhnúť riešenia, ako poruchu obísť, alebo si navzájom zdieľajte pracovné zariadenia. Posilnite tým ich zodpovednosť.

Držíme vám palce, aby sa vám hodina techniky páčila. Ak sa im to nepodarí, upokojte sa. Dôležité je, aby si žiaci odniesli nové vedomosti a skúsenosti. To sa stane, aj keď všetko nebude fungovať na 100%.

Tip: Rozdelenie do skupín môžete nechať na žiakoch, ale v pedagogickej literatúre sa ako príklad dobrej praxe uvádzajú náhodné skupiny. Umožní to žiakom, ktorí by za normálnych okolností spolu nespocovali, aby pracovali spoločne. Môžete napríklad použiť rozpočítanie skupiny. Vždy však žiakom vysvetlite, na čo je to dobré

Tip: Tradičné usporiadanie školských lavíc (sedenie vo dvojiciach s uličkami medzi lavicami) nie je príliš vhodné. Lepšie je vytvoriť 6 hniezd, kde žiaci sedia oproti sebe a môžu nerušené komunikovať. V ideálnom prípade, ak to priestor triedy umožňuje, rozmiestnite hniezda ďalej od seba, aby sa skupiny navzájom nerušili – budú počúvať videá.

FÁZE 5 / 5–20 minút

Aktivita: Reflexia

Opis:

Reflexia na konci hodiny o sovietskych represiaciach je dôležitá, pretože pomáha žiakom lepšie štruktúrovať a prežiť získané poznatky o fungovaní totalitného systému. Núti ich zhrnúť hlavné fakty a osudy konkrétnych ľudí. Zároveň ich núti zamyslieť sa nad vplyvom existencie gulagov na jednotlivcov a celú spoločnosť a repropojiť tieto udalosti so súčasnosťou. Žiaci si tak môžu uvedomiť hodnotu ľudských práv a slobôd. Majú možnosť vyjadriť svoj vlastný názor na túto tému a klásť doplňujúce otázky. Vy, ako učiteľ, získate spätnú väzbu o porozumení materiálu.

Tu sú tipy, ako sa zamyslieť:

- Ak ste vo fáze evokácie pracovali s myšlienkovou mapou, použite ju. Nechajte žiakov vyplniť myšlienkovú mapu inou farbou s 5 kľúčovými slovami, ktoré im utkveli v pamäti počas lekcie. Potom diskutujte o tom, prečo si vybrali práve tieto slová a ako sa prehĺbilo ich chápanie sovietskej represie v porovnaní s tým, ako to bolo pred 40 minútami.
- Ak ste pri evokácii pracovali s otázkou “Prečo by sme sa vôbec mali učiť o sovietskych represiaciach?”, položte ju znova a požiadajte niekoľko študentov, aby sa zamysleli nad svojím posunom.

Pripomienky a tipy

Tip: Pokiaľ ste si ako evokačnú aktivitu vybrali V-CH-D (vím-chci se dozvědět-dozvěděl jsem se), je dobré ji využiť i zde pro formulaci sloupce „Dozvěděl jsem se.“ Viz samostatná metodika „Evokace“.

- Položte 3 otvorené otázky: Čo nové ste sa naučili? Ako na vás zapôsobil príbeh pamätníka? Aké informácie ste našli vo výskumnom denníku? Aké otázky vyvolala táto téma? Je tiež dobré spomenúť tri otázky, ktoré mali žiaci sformulovať na konci výskumného denníka. Nechajte ich krátko sa zamyslieť ústne alebo na papieri.
- Na tabuľu napíšte “Kľúčové závery” a “Otázky na zamyslenie”. Vyzvite žiakov, aby voľne pridávali nápady. Nakoniec príspevky zhrňte a okomentujte.
- Spýtajte sa na 1-2 veci, ktoré študentov najviac zaujali, a na 1-2 otázky, ktoré im napadli. Nechajte priestor na zdieľanie.
- Anonymná úvaha o dokumente - 1 vec, ktorá ma zaujala + 1 otázka k téme. Kto chce, môže sa podeliť, kto nechce, môže si to nalepiť na flipchart alebo tabuľu.
- Požiadajte žiakov, aby vo dvojiciach alebo malých skupinách spoločne pripravili krátky text o sovietskych represióch, ktorý by sa mohol objaviť na pripravovanej výstave o gulagu (žiaci robili podobné cvičenie vo svojom výskumnom denníku, takže ho môžete prepojiť).

Ak máte čas a ste na to zvyknutí, môžete klásť otázky, ako napríklad:

- Čo mi táto hodina dala?
- Za čo by som chcel kohokoľvek v tejto miestnosti (vrátane seba) pochváliť?
- Čo si myslím, že spôsobilo také zlo?
- Je téma gulagu aktuálna aj dnes?
- Čo by sa dalo urobiť na uctenie si obetí represii?
- Čo môžem urobiť, aby sa niečo podobné neopakovalo?

Vyzvite študentov, aby sa pohodlne usadili do kruhu. Počkajte, kým budú ticho a vezmite si „hovoriaci kameň“. Hovoriaci kameň znamená, že hovoriť môže len osoba, ktorá predmet drží. Hovorí krátko a len k veci. Stručne zhrňte jednotlivé časti dnešnej lekcie. Požiadajte žiakov (kohokoľvek, kto chce), aby sa vyjadril k otázkam alebo povedal ostatným čokoľvek, čo považuje za dôležité a relevantné k téme. Kto nechce hovoriť, podá kameňok ďalej a nebude k tomu nútený.

Tip: Dôležitou súčasťou této hodiny je spolupráce a komunikace. V průběhu hodiny si všimnete, co se děje ve skupinách. V reflexi pak můžete položit i otázky na spolupráci a komunikaci, případně ocenit momenty, kterých jste si všimli. Může se stát, že například některá skupina nebyla příliš úspěšná ve vlastním historickém bádání, ale třeba příkladně komunikovala, spolupracovala, pomáhala vám s řešením technických problémů, dokázala si dobře rozdělit práci, udělala velký pokrok oproti stavu znalostí na počátku apod. To vše jsou velmi zásadní aspekty výuky, možná i důležitější než samotná historická materie.

HODNOTENIE

Kritériálne hodnotenie pokroku žiakov je dôležité pri vyučovaní (nielen) o sovietskych represióch, pretože umožňuje učiteľovi lepšie diagnostikovať úroveň pochopenia kľúčových faktov žiakmi, rozvoj ich historického myslenia a postojov k etickým hodnotám. Reflexia plnenia kritérií poskytuje aj spätnú väzbu pre ďalšie vyučovanie. Veríme, že ste si vytvorili vlastný systém hodnotenia zodpovedajúci vašim cieľom. Tu uvádzame návrh, ako by mohol byť systém hodnotenia nastavený, napríklad aj s možnými príkladmi odpovedí žiakov. Predpokladajte tri úrovne zvládnutia témy.

ZÁKLADNÁ ÚROVEŇ

Opis kritérií:

Študent vie uviesť len základné fakty o fungovaní gulagov. Dokáže ich len veľmi približne zaradiť do historického obdobia existencie ZSSR. Uvedie stručný príbeh konkrétneho väzňa. Vzťahy medzi príčinami a následkami vníma povrchno. Neprejavuje výraznejší záujem o problematiku porušovania ľudských práv a demokratických hodnôt. Žiak nedokáže sformulovať výskumnú otázku (napr. prečo väzni neutekli) alebo len veľmi vágne. Pri práci s otázkami vo výskumnom denníku žiak nedokáže priniesť vlastné hypotézy. Pokus o overenie je minimálny; žiak čaká, čo povie učiteľ alebo ostatní v skupine.

Príklad prejavu študenta:

„Gulagy boli v Rusku, pretože tam bol Stalin a nútil ľudí tvrdo pracovať. Pán Novak tam bol uväznený.“

STREDNÁ ÚROVEŇ

Opis kritérií:

Žiaci vedia opísať fungovanie gulagov, zaradiť ich do obdobia stalinizmu a rozlíšiť niekoľko typov represii. Analyzuje príbeh konkrétneho väzňa. Dokáže opísať niekoľko príčin a dôsledkov represii. Diskutuje o problematike a kladie otázky. Preukáže čiastočné pochopenie hodnôt demokracie a ľudských práv. Žiak dokáže sformulovať výskumnú otázku (napr. Aké boli hlavné dôvody, prečo väzni len ťažko utekali z gulagov?), hoci nie presne. Pri práci s otázkami vo výskumnom denníku sa pokúša vymyslieť vlastné hypotézy, ale potrebuje pri tom usmerenie. Overovanie hypotéz je povrchnejšie, opiera sa skôr o všeobecné predpoklady ako o dostupné zdroje

Príklad prejavu študenta:

„Väzni v gulagoch pracovali v neľudských podmienkach. Najhoršie to bolo za Stalina. Pán Novak bol uväznený na základe vykonštruovaných obvinení. Myslím si, že to bolo nespravodlivé. Nie je to porušenie ľudských práv?“

VYSOKÁ ÚROVEŇ

Opis kritérií:

Žiak dokáže podrobne opísať fungovanie gulagov a rozlíšiť rôzne typy represíí. Dokáže vysvetliť historický kontext ich vzniku a vývoja vrátane príčin a dôsledkov. Opísať, ako sa represie menili v priebehu času. Analyzuje konkrétne osudy väzňov a uvažuje o nich z etického hľadiska. Aktívne diskutuje o otázkach demokracie, slobody a ľudských práv. Žiak dokáže sformulovať jasnú, konkrétnu a dobre definovanú výskumnú otázku súvisiacu

s témou (napr. Aké konkrétne faktory spôsobili, že úteky väzňov z gulagov boli zriedkavé?) Aktívne rozvíja vlastné hypotézy pri práci s výskumným časopisom. Pri overovaní hypotéz sa snaží vychádzať z dostupných zdrojov, nelen z vlastných predpokladov. Žiak preukazuje schopnosť hlbšej analýzy a kritického myslenia.

Príklad prejavu študenta:

„Gulagy boli tábory v Sovietskom zväze, kam boli ľudia posielaní na nútené práce. Začali sa po revolúcii, keď sa k moci dostali komunisti. Najprv to boli najmä ich odporcovia, ale potom sa to za Stalina rozšírilo a mohol tam skončiť každý, kto sa im nepáčil alebo s nimi nesúhlasil. Keď v 30. rokoch 20. storočia kolektivizovali a budovali továrne, zatvárali tam veľa ľudí. Museli vykonávať ťažké a nebezpečné práce, často niekde na Sibíri alebo pri stavbe tovární. Veľa ľudí tam zomrelo.

Jedným z väzňov bol aj pán Novák, obyčajný robotník a dokonca komunista. Zatkli ho a obvinili, že je špión, hoci to nebola pravda. Päť rokov strávil v pracovnom tábore na Sibíri, kde sa nakazil tuberkulózou. Keď ho prepustili, nebol už schopný normálne pracovať a živil sa, ako sa dalo. Jeho príbeh ukazuje, ako celý režim porušoval ľudské práva a ničil životy ľudí. Z morálneho hľadiska je to hrozné. Preto je dôležité brániť demokraciu a slobodu, aby sa takéto veci už neopakovali.“

Keďže táto aktivita sa zameriava aj na spoluprácu a prezentáciu, ponúkame možné kritériá hodnotenia týchto aspektov. Je dôležité mať na pamäti, že žiak, ktorý je napríklad na vysokej úrovni v kognitívnej oblasti, môže byť na nízkej úrovni v kategórii spolupráce atď.

● ZÁKLADNÁ ÚROVEŇ

Do skupinovej práce sa zapája minimálne. Pri prezentácii dokáže uviesť len niektoré zistenia svojej skupiny.

● STREDNÁ ÚROVEŇ

Aktívne spolupracuje v skupine. Zhrnie hlavné zistenia a pracovný postup počas prezentácie.

● VYSOKÁ ÚROVEŇ

Je aktívnym členom skupiny a pomáha ostatným. Výsledky práce prezentuje jasne a stručne. Kladie doplňujúce otázky.

